

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Ясінецька І.А., доктор економічних наук, професор

e-mail: iyasinetska@gmail.com

Кушнірук Т.М., кандидат с.-г. наук, доцент

e-mail: kuschniruk81@gmail.com

Додурич В.В., асистент

e-mail: valera vdd@gmail.com

Подільський державний аграрно-технічний університет

Еволюція концептуальних підходів до визначення категоріального апарату, дотичного до поняття «природоохоронні території», зумовила існування певного структурно-системного уявлення щодо їх змісту. Природоохоронні території виступають як багатофункціональна система, в якій доцільно виокремлювати природну складову, що є сукупністю природних об'єктів, та організаційно-економічну складову, що є сукупністю організаційно-правових та економіко-фінансових відносин. Природоохоронні території характеризуються різноманіттям властивостей, взаємопов'язаних елементів і чинників, що впливають на їх функціонування. Ієрархічність взаємозв'язків елементів та об'єктів природоохоронних територій дають можливість досліджувати їх як динамічну, самоорганізуючу систему, окремі складові якої можуть бути об'єктом державного або ринкового регулювання [1].

Систематизація елементів природоохоронних територій має методологічне значення й утворює певний концептуальний формат. Природоохоронні території запропоновано розглядати як сукупність: територій та об'єктів природно-заповідного фонду; об'єктів історико-культурної спадщини; водоохоронних зон і прибережних захисних смуг; елементів екомережі; охоронних та захисних лісових територій, водно-болотних угідь, рекреаційно-туристичних ресурсів тощо. Складовою, що має пріоритетний статус та найбільш дослідженим вченими є природно-заповідний фонд.

Розглядають організаційно-економічний механізм як певну підсистему, від функціонування якої залежить стан природоохоронних територій та їх подальший розвиток. Обґрунтовано, що під розвитком природоохоронних територій слід розуміти процес трансформаційних змін, які характеризуються зміною складу структурних елементів природоохоронних територій, способу їх функціонування залежно від впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, перетворення одних елементів в інші, які мають вже нові якості [2].

Структурований аналіз складових організаційно-економічного механізму дає змогу виділити його елементи та їх взаємозалежності. Обґрунтовано доцільність урахування функцій природоохоронних територій при формуванні організаційно-економічного механізму. Оскільки природоохоронні території виконують значну кількість функцій, зумовлених різноманіттям їх властивостей і ознак, запропоновано виокремлення трьох блоків функцій: екологічного, економічного, соціального. Для кожного блоку функцій виділено основні

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОСЛИННИЦТВІ

IV ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ (10 травня 2021 р.)

напрями їх реалізацій: для екологічних – охорона, збереження та відтворення складових природоохоронних територій; соціальних – рекреаційні, оздоровчі, наукові, культурні, пізнавальні та освітні; економічних – обмежена експлуатація природно-заповідних об'єктів та ліцензування дозволеного виду діяльності на окремих природоохоронних територіях. Встановлено, що на одній території у конкретних умовах можуть несуперечливо поєднуватися кілька функцій або на фоні однієї домінуючої реалізовуватися кілька основних.

Формування організаційного механізму передбачає відбір сукупності інструментів, що утворюють організаційний та економічний блоки. Процедура відбору здійснюється на основі принципів узгодження: економічних, соціальних та екологічних потреб людини з функціями елементів природоохоронних територій; сценарію розвитку елементів природоохоронних територій з умовами та обмеженнями щодо їх трансформації; інструментів стратегічній меті, завданням та сценаріям розвитку територій [3].

Встановлено, що одним з інструментів організаційно-економічного механізму розвитку природоохоронних територій є їх грошова оцінка, яка може визначатися за допомогою витратного, рентного, результативного та інших методів і їх різновидів. Різноманітність підходів до визначення грошової оцінки тих чи інших об'єктів природоохоронних територій пояснюється багатоплановістю функцій та ресурсів, що продукує дана територія, та недосконалістю методів, які не можуть охопити всі блага. Однак у процесі дослідження з'ясовано, що за допомогою сучасних економічних інструментів розрахувати всі зазначені вартості неможливо. Тому вважаємо за доцільне розраховувати лише корисну вартість (тобто оцінювати лише цінності прямого використання), застосовуючи при цьому найбільш відповідні методи.

Корисна вартість складатиметься із цінностей окремих елементів природоохоронних територій, виражених у грошовій оцінці. Проте цю вартість необхідно корегувати за допомогою дисконтної ставки, що зазвичай встановлюється у розмірі річної відсоткової ставки Національного банку України (12,5%), враховувати середню тривалість життя людини в країні (72 роки) та кількість населення, що проживає поблизу оцінюваного елемента природоохоронних територій.

Список використаної літератури

1. Касперевич Л.В. Аналіз стану природно-заповідного фонду України та Львівської області. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9. С. 80–86.
2. Природно-заповідний фонд України: стан та перспективи розвитку: [Електронний ресурс]. Комітетські слухання Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи – Режим доступу: <http://komekolog.rada.gov.ua>.
3. Якимчук А.Ю. Економічний механізм здійснення природоохоронної діяльності: український та зарубіжний досвід. *Вісник НУВГП*. 2004. Вип. 4 (28). С. 16–23.